

A Föld „természetes” kettősségéről

Lits Levente

DOI: 10.14267/VILPOL2025.06.09

„A pogányok, akik nem törekedtek a megigazulásra, megigazultak, mégpedig a hitből igazultak meg. A zsidó nép viszont, amely törekedett a törvényből eredő megigazulásra, nem jutott el a törvény teljesítésére. Vajon miért? Mert nem hittel, hanem tettekkel igyekezett teljesíteni.” (Róm 9,30-32. ford. SZIT)

Trautmann és Li gazdaságelméleti fejtegetései (Hógye, A., Trautmann, L., Vida, C.: Az egyetem szerepéről a tudás alapú gazdaságban. 李白兰: Átmenet az elbizonytalanodásból az okság láncára fűződő rendbe – A barokkról.) Világpolitika és Közgazdaságtan egyazon számában (4. é. 5. sz.) jelent meg; a terv szándék és a tézis lényegileg azonos, márpedig – álláspontjaik szerint - az 'okság tudásának' kell helyet foglalni úgy is mint „biztos tudás” és „a szív rendje” (TL – Li), ahol „a formaismeret megelőzi a rendezést.” (Li)

Vitairataik helyesen az idealista dialektika és a dialektikus idealizmus különbségében állnak, amennyiben elfogadjuk a tudománypolitikai tézist Trautmanntól az engedelmességről, mely „engedelmesség feltételezi a tudást, a parancs értelmezését és alkotó végrehajtását.” Ezt képviseli akkor is, amikor az 'okság tudásához' nyúl: „A biztos tudás alapja az értékrend, emiatt elengedhetetlen a visszatérés az ideákhoz és az idealizmushoz.” (TL) Trautmann dolgozatában Li önkéntelenül hiányos gondolatait tárgyalja; Li írása nem csak szellemesebb, de érdemben előremutató álláspont, gondolkodása arányos.

„A három vállalkozó tevékenységében azonban alkotás is van, és nem csak munka, innoválnak is, az innováció a kenyér, a sör és a hús.” (TL) Az ebéd ebben a formában nem nevezhető „gasztronómiai élménynek” (TL), hiszen az egészség, sokféleség, változatosság szakácsa (később társszakmák, interdiszciplinák), legyünk akár saját szakácsaink, felel a vásárlói kosár összhangjáért. Habár van helyes etimológiai vonatkozása a „biztos tudásnak”, megsemmisíti az egyén felidézett érzéseit, minthogy azt a neoliberalizmus logikai materialista, fizikalista tudáspolitikai irányzatai tették/képviselték.

Ahol „a tudás, a szilárd bizonyosság az értékrend érvényesülésére és működésére vonatkozik” (TL), ott az 'okság tudásáról' beszélünk, okság az értékrend és a forma állapota között. A különbség így írható fel: „A szív rendje” (Li) olyan formáról gondolkodik, melyet állapotok határoztak meg és mely állapotok a formába mennek át; idealizmusa olyan idealizmus, ahol „a mester sem belvilágát, sem külvilágát nem uralja”, ezért olyan törekvés, amely „a külvilág és a belvilág között” tapasztal elsődlegesen szellemi, másodlagosan érzelmi kihívást. (Összefüggésben a homályosan vizsgált empirizmus-racionalizmus-klasszicizmus hármastól.) A Trautmann-i „szilárd bizonyosság” és Li „rendje” tehát az 'oksági tudásra' vonatkozó fejtegetés, gazdaságtan, azonban, miként Dürer esetében látni fogjuk, fenntartásokkal kezelték a földi világ és az égi világ érzéseit, mint egyéni átélést. A valóság, a szép és az értelem fogalmi ezért Dürer-i problémák, így állításunk szerint a célzott és erős érzések a (mindenkor) fennálló törekvést az alkotással teszi azonosná: a formaismeret ezért a rendezés eleme, ahogyan a terv és a tézis eredménye, mindig törekvés. (Lásd „lefejező béke”).

Li esetében a művészetpolitikai kritika eredményezi a politikai gazdaságtannak költői témát. A szerző kifejti Dürer-hasonlatának „oksági láncát”, mely szerint „mire tökéletesen magunkévá tesszük egy kor lelkületét, ki is telik annak a kornak az ideje; a hangulati világ elsötétül, és elvitatják, hogy az értelem és az akarat a létezés fenntartására irányul.” (Li, szerk.) Ez alapján úgy gondolja, hogy a magány, a kifejezetlenség, a fellelhető nyugtalanság és düh képes elpusztítani az engedelmes törekvést.

Elsődlegesen ezt szeretném cáfolni, ugyanis a nem ideális állapot számunkra ideális forma, és hogy az ideális állapot számunkra épp úgy ideális, mint a kettő összhangja, márpedig létezik az összhang is, melyet Dürer Melencolia I. című képe (1514) még nem bizonyít, s melyet Li – úgy hiszem – tévesen elemzett. Úgy gondolta a poliéder elvtelen, a szerszám hasztalan, a gömb pedig csak minta; holott számunkra a poliéder íratlan, a szerszám elhagyott, a gömb pedig éppúgy ideális, mint poliéder társa.

A „lefegyverző béke” olyan idealista dialektika, amely a (mindent) belátó egyén érzéseit célzottá és erőssé teszi, és a mindenkor fennálló törekvést az alkotással teszi azonossá. Dürer számára ez volt a Földgömb: a reneszánsz bukását előidéző kopernikuszi fordulat és a Magellán-féle út.

A poliéder és gömb nem különböző világok, mégis örökítették a reformációt, a realista-idealista diverziót, sőt különbségek és különbségek vitájának korszaka, a barokk egészen a klasszicista elméletig kitarított: A geoid fogalma újra rendezte a vitát, újra-meghatározta a horizont fogalmát, mely Dürer metszetén is megjelent; korábban a horizontot elhagyva megpillanthattuk a túlsó partot, tehát a horizont mögött egy másik horizontot találtunk, egy horizontot az új világhoz.

Az elhagyott szerszámok igazodnak a vitához, ugyanis a metszeten a Krisztus-i kereszthez elengedhetetlen szerszámok láthatóak (fűrész, gyalu, szög, faanyag, létra, kalapács, harapófogó), melyek a szent család ács mesterségének jelképei is, úgy is, mint a korszak 'szellemi és fizikai' termelőeszközei, ahol az intéző/gazdász (számvetés közben) az 'úr' (mellette igásállat, malomkő, vödör, erszény (gazdasági és etikai tartalommal), mérleg és jegyzet, naptár és időszámítás: homokóra, számtábla és csengő/harang). És ott ül az örömhírnek mélabús anygala.

Az eredeti állításnak megfelelően szerszámaikat nem tekintem haszontalannak, igaz nem szobrásznak szánták őket; közben olyan eszközök, melyek a Krisztus-i halál megisméltetésének értelmetlenségét jelölik, ugyanakkor tehetetlenségükben figyelmeztetnek a szikla-vitára (Lásd „Péter a szikla.” – reformáció és az Egyházat és tanait övező vita) a (teremtett/alkotott) Föld „természetes” kettőssége miatt. A reformációt kísérő társadalmi átmenet elengedhetetlen feltétele volt a korai kapitalizmus kialakulásának, hiszen a Föld, mint szikla elképzelése, és a szikla, mint a (társadalmi) lét és fenntartása, ahogyan azt Li helyesen megállapította, olyan valóság, mely kiszolgáltatottá tette a kort a racionalista-empirista vitának. Az elméletörténet a civilizáció fejlődésének ezt a szakaszát nevezi felvilágosodásnak.

Érvelésem szerint külön-külön Trautmann és Li is elutasította a célzott és erős érzések fennálló törekvésének szerepét az elkerülhetetlen pusztulatban, mely az engedelmességet és okási tudást nem nélkülözi. Ezért figyelemre méltó választás (Li) Velázquez festménye Apollón Vulcanus műhelyében tett látogatásáról, ahol a Föld ideális-legfőbb hő- és nyersanyagával rendelkeznek. Hiszen a fegyver mindig célzott és erős, ennek megfelelően a pajzs is, előállítás intézményes együttműködést igényel, műhelyt, formája és használata megköveteli a célzott és erős törekvés fennálltát. Megalkotásakor, ahogyan a páncélzat esetében, eszközt ad az eszköztelennek, fegyvert a fegyvertelennek, védelmet az arra rászorulóknak.

Velázquez alkotása (1630) Dürer munkájával (1514) szemben már a barokk korát, teljének formáit mutatja felölve a 17. század ideológiai előremenetelét. A történet szerint Apollón egyszerre sértett és a törvényismeret tudója, ezért mikor vértért folyamodik, vendéglátói döbbene-

nettel, rémülettel, mélabúval (progresszív melankóliával) várják kérését. A „lefegyverző béke” ebben az esetben a törvényismeret elégtelenségére vonatkozik: „Mert nem hittel, hanem tettekkel igyekezett teljesíteni.” (ford. SZIT) (Apollón törvényismeretét a filozófiának alárendelt politikaként ezotériának nevezzük.)

A béke elsajátítása nem azonos a fegyvertelenséggel (kiváltképp nem védtelenség), sőt a (mindenkor) fennálló béke elkerülhetetlen eleme a fegyverzet és a páncél célzott és megerősített előállítása, azonban valóban kérdéses, hogyan érhető el a lefegyverést elsajátító béke és az ahhoz szükséges döntésképesség. Tulajdonképpen a magány, a kifejezetlenség, a fellelhető nyugtalanság és a düh, mely Apollónt, mint sértett felet, a lét fenntartásához elengedhetetlen képességgel ruházta fel, ama terv és tézis eredménye, melyet felsorolható és eldönthető problémák határoznak meg és melyet a szükséges rendezés célzottá és erőssé tesz, mint alkotófolyamatot. A rendezés eleme a formaismeret, mely meghatározza a törekvés célját; így tartozik megrendelés (döntés) a lefegyverés elsajátításához. Az elsajátítás következménye, hogy „A pogányok, akik nem törekedtek a megigazulásra, megigazultak, mégpedig a hitből igazultak meg.” (ford. SZIT)

Trautmann írásában azt írta: „hogyan miért van inkább lét, mint semmi, megválaszolhatatlan és nem is szabad feltenni.” (TL) Ennek értelmében a földi világ és az égi világ elengedhetetlen érzéseit utasítja el engedelmisségi tétele ellenére, melynek három eleme a tudás, a parancs értelmezése és az alkotó végrehajtás. Írásomban legfőképp ezen kijelentéssel szemben foglalkozom: éppen a művészet által felidézett érzések fejezik ki a pusztulat igényét és lehetőségét. Ez nem semmi: ez lét.

Diego Rodríguez de Silva y Velázquez: Vulcan's Forge. (1630) forrás: <https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/vulcans-forge/84a0240d-b41a-404d-8433-6e4e2efd21ab>